

Hartmut Rosa

Resonans

Inspiration
til en ny dialogpraksis?

Reinhard Stelter

Professor, PhD

Accred. coachingpsykolog

Gæsteforsker på CBS

rstelter@nexs.ku.dk

www.nexs.ku.dk/coaching

KØBENHAVNS UNIVERSITET

Hartmut Rosa som sociolog

- Professor i sociologi på Universitet i Jena
- Leder af Max Weber Center, Erfurt
- Hartmut Rosa er 4. generation **Frankfurter Skole/kritisk teori**
- Skrev sin PhD afhandling hos **Axel Honneth** (kendt for "Kamp om anerkendelse")
- Er **mere optimistisk** end sin forgænger, især Adorno og Marcuse, som var udelukkende negative i deres kapitalismekritik
- Ja, der er **fremmedgørelse**, der kommer særligt til udtryk som reaktion på acceleration i form af stress, udbrændthed, depression etc.
- Rosa tilstræber at beskrive **det gode livs sociologi** med en vision → **RESONANS**

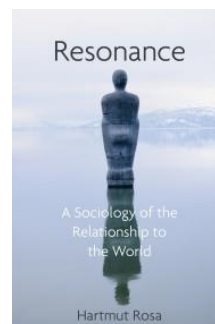
RESONANS som min seneste inspiration

*Hvis acceleration
er problemet,
så er resonans
måske løsningen.*

Hartmut Rosa, tysk sociolog

Udkom i 2021

Udkom i 2019

Udkom 2016

Udkom 2017

Acceleration (tysk "Beschleunigung") er forhistorie for Rosas forskning om RESONANS

Hartmut Rosa (2014) taler om acceleration

- **Acceleration på tre niveauer**
  - **Den teknologiske**
  - **Den sociale** (vækst, innovationstæthed, rationalisering)
  - **Den individuelle** (den subjektive oplevelse → stress, burn-out, depression, etc.)

Acceleration ser Rosa fra et politisk perspektiv - og er dermed som en del af kritisk teori

- "Den centrale pointe i min kritiske tilgang er det faktum, at **accelerationens diktater gennemgående bliver overset og ikke opfattet som socialt konstruerede**: De bliver ikke formuleret som normative fordringer eller regler. ...
- **Tiden bliver stadig erfaret som en rå, naturlig dimension**, der bare er der, og folk er tilbøjelige til at **bebryde sig selv for at have dårligt styr på deres tid**, når den begynder at løbe ud for dem. Grundlæggende har tiden hidtil ligget uden for den politiske sfære."

(Rosa, 2014, *Fremmedgørelse og acceleration*).

A Critical Theory of Late Modernity (Hartmut Rosa)

	Structural (3rd person) perspective	Cultural (1st person) perspective
Analysis	Dynamic Stabilization Reproducing the institutional and structural status quo	Triple A Conception of the good life (1) Fear of losing out (2) Increasing the horizon of what is Available, Attainable and Accessible
Diagnosis	Desynchronization Eco-crisis - Democratic crisis Economic crisis - Psycho-crisis	Alienation The flipside of the Triple A - Failure to appropriate the world
Therapy	Adaptive Stabilization → Post-growth society as alternative	Resonance Conception of the Good Life Resonance is a responsive mode of being in the world

”Resonans er modernitetens løfte, dog er fremmedgørelse dens realitet.”

(oversættelse af bagsidestekst på ”Resonanz – Eine Soziologie der Weltbeziehung”)

The Resonance Conception

Definition:

Resonance is a responsive mode of being in the world marked by **four Elements**:

- a) **Af←fection**: Being touched, moved by someone/something
- b) **E→motion**: Experiencing connectedness as **self-efficacy**
- c) **Transformation**: In this process, the self is transformed
- d) **Uncontrollability/ Non-engineerability**:
  1. Resonance can't be enforced, ensured or controlled
  2. It is open-ended in terms of results
    - Listening and Answering** instead of optimization or increase.
    - Respons-a-bility – Mediopassivity** (a sensitive being-with)

Resonans i 3 + 1 dimensioner – "Resonansakser"

1. **Den horisontale (sociale) resonansakse**
  - Familie som resonanshavn; venskab – berøring og tilgivelse; deltagelse i civilsamfund, nationalfølelse, hjemstavn
2. **Den diagonale (materielle) resonansakse**
  - Objektrelationer, arbejde, skole, uddannelse, sport og konsum
3. **Den vertikale (eksistentielle) resonansakse**
  - Religion, Natur, Kunst, eksistentiel forankring i en historisk-kulturelt kontinuitet
4. **Selvoplevelses-resonansakse (Rosas senere supplerung: "Selv-axis of resonance")**
  - krop, psyke, emotioner, hukommelse

Hvordan er *resonans* et svar på acceleration?

"Et liv der lykkes bygger på en verdensrelation, som i sin dybdestruktur er resonant"

(Rosa, 2016, s. 733, egen oversættelse)

”Resonanz ist das Andere der Entfremdung”

Rosa, 2016: ”Resonanz – Eine Soziologie der Weltbeziehung”, s. 306)

”Resonans er fremmedgørelsens modsætning”

”Fremmedgørelse overvindes altid der, hvor subjekter i deres interaktion gør sig de erfaringer, at de **gennem andre og andet berøres**, og at de selv har **evner til at berøre andre/andet**”

(oversættelse fra Rosa, 2016, s. 306; mine fremhævelser)

- Resonans er **non-essentialistisk** og undgår dermed den traditionelle forståelse af autenticitet – Kirkeby: ”Heteroenticitet”- at være på den anden vegne OG at se sig selv gennem den anden
- Selvet og verden kan **løbende forandres** og samtidigt **forblive i resonans**

Resonans som grundlag for et vellykket liv

- Med reference til Kierkegaard: **Selvværen er kun muligt i og gennem relationen til en anden** (oversat fra Rosa, 2016, s. 536)
- Resonans er, når **to stemmegafler svinger** sammen – en metafor fra Rosa
- Resonans er, når begge parter taler med **deres egen stemme** og kan føre til en **gensidig forstærkning** (amplituden vokser)
- Resonans er et *relationelt* begreb, et modus ”at være-i-verden” og en **måde at træde i relation til et andet menneske eller objekt/sag etc.**

Mit forhold til begrebet "resonans"

I et afsnit om "Samskabelse i dialogen" skriver jeg:

- "Denne **medrefleksion** fra dialogholderen eller gruppe medlemmet kan beskrives som en form for *resonans* i forhold til det, der bliver sagt af den dialogpartner, der er i fokus.
- At *resonere* betyder at være klangbund for de ord, udtryk eller fortællelinjer, der bliver præsenteret.
- At **høre en andens ord er et møde**, en udveksling af erfaringer, følelser og tanker, hvor vi ikke kun responderer på den anden, men også reflekterer over vores egne erfaringer, følelser og tanker."

Stelter (2016). *Kunsten at dvæle i dialogen*, s. 160

Hvordan kan transformative samtaler bidrage til *resonans* som grundlag for et liv der lykkes

- Resonans er udtryk for en **berørende måde** at relatere sig til verden
- Resonans betyder at **indlade sig i verden**
- Resonans indeholder altid en **kropslig oplevelsesdimension**
- Resonans **forudsætter anerkendelse** (Honneth) og **selvvirkningshedsforventning** (self-determination) (Bandura)

Mit greb til resonans

- Ved siden af resonansbegrebet bruger jeg begreber som
  - **Relationel stemthed**
  - **Witness thinking / medhedstænkning** (John Shotter)
  - **Heteroenticitet** (et begreb skabt af Ole Fogh Kirkeby)

Resonans er, når dialogholderen/coachen fungerer som den andens stemmegaffel – relationel stemthed

Witness-thinking / medheds-tænkning

John Shotter (2006)

- *Witness (dialogic)-talk/thinking* occurs in those reflective interactions that involve our coming into living, interactive contact with an other's living being, with their utterance, with their bodily expressions, with their words, their 'works'. It is a meeting of outsides, of surfaces, of two kinds of 'flesh' (Merleau-Ponty, 1968), such that they come into 'touch' or 'contact' with each other. ...
- In the interplay of living moments intertwining with each other, new possibilities of relation are engendered, new interconnections are made, new 'shapes' of experience can emerge. (p. 600)

- **Resonans samtalen = At berøre den anden – at berøres af den anden**

Vi har bruge for den anden for at blive til

- "In der Zukunft wird es womöglich einen Beruf geben, der *Zuhörer* heißt."
(I fremtid får vi muligvis en ny profession under navnet *lytter*) (Han, 2016, p. 93)
- "Et system, der afviser den andens negativitet, udvikler **autodestruktive træk**"
(Han, 2016, p. 7f., egen oversættelse)
- Den **andens forskellighed** er forudsætning for at kunne vokse
- Enhver begivenhed indeholder noget af "negativiteten" og udfordre os til **at forstå virkeligheden** på ny
- Opsamlende vil jeg sige: Det er den andens **eros, forførelse og resonans**, der kan føre os frem til **forløsning** og til at **løsrive os fra den vi er i øjeblik**
- **Den andens forskellighed, stemme, blik og resonans** er grundlag for at blive til som menneske

At lytte er at skabe et resonansrum og et rum til fælleskab - her med reference til Byung-Chul Han

- The space of listening as a resonance chamber of the Other opens up where the ego is suspended. The narcissistic ego is replaced with a possession by the other, a desire for the Other. (Han 2018: The Expulsion of the Other, 54)
- **The listener's care is for the Other** (ditto)
- **Community is listenership** (ditto, s. 55) - Gemeinschaft ist Zuhörerschaft

Resonans i pædagogisk (og andre?) kontekst

jf. Hartmut Rosa & Wolfgang Endres (2017). *Resonanspædagogik*. Reitzels Forlag

Kan disse citater fra bogen overføres til andre kontekster?

- "Skolen bliver et resonansrum, når det lykkes at åbne **resonansakser mellem elever og lærere.**" (30)
- "Resonans er en relationsform, som **ikke kan være ensidig.**" (38)
- "Resonanserfaringer er **kropslige relationer**; vi erfarer med alle sanser og med hele vores kropslighed." (48)
- "Læreren udvikler i stigende grad en virkelig interesse for sine elever og derudover også for stoffet og for idéen om, at de sammen har mulighed for at åbne verden." (51)

Resonans i pædagogisk (og andre?) kontekster

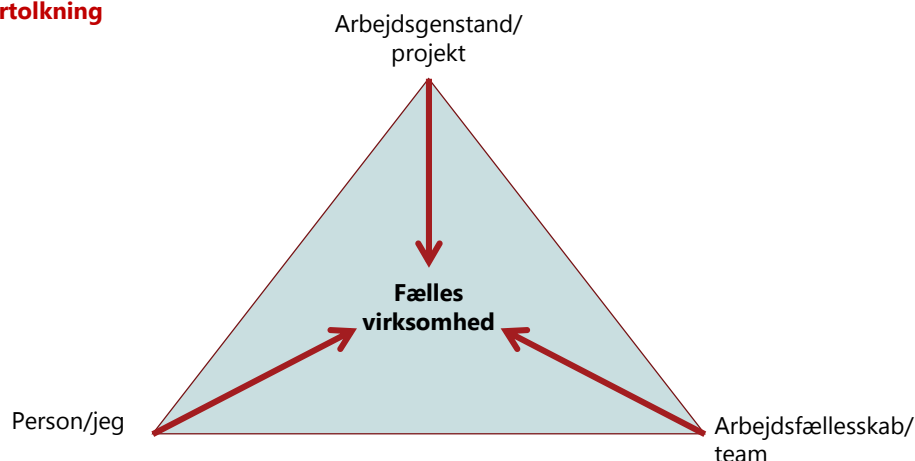
jf. Hartmut Rosa & Wolfgang Endres (2017). *Resonanspædagogik*. Reitzels Forlag

Kan disse citater fra bogen overføres til andre kontekster?

- "Elever har også **bruge for tillid til sig selv** for at bringe en ting på tale og få den til at klinge." (67)
- "Resonanspædagogikken søger en **modpol** til den indstilling, at fejl og mislykkede forsøg i sig selv er noget dårligt. Her gælder det at skelne mellem kompetence og resonans. .... Resonans handler [...] om en processuel træden-i-forbindelse med en sag." (79)
- "Min ynglingstese: Jeg kan enten konkurrere eller resonere med en anden." (83)
- "Et **resonanskompas** er et fintfølende instrument, som skal vise, i hvilken retning mulige løsninger er at finde." (93)

Resonanstrekan

i min nyfortolkning

Resonans vil føre til **øjeblikke af symmetri** –
et centralt kendetegn ved **tredje generations coaching**

Spørgsmål til refleksion og diskussion

- Hvor opstår en **umiddelbar resonans** på baggrund af disse citater?
- **Hvilke emner** kommer umiddelbart i dit hoved, som kunne have en eller anden relation til resonansbegrebet?
- Hvis jeg overordnet ser på **min udviklingsambition** –
  - **Hvor tænder jeg?**
  - **Hvilke idéer får jeg?**

Referencer

- Han, B.-C. (2018). *The Expulsion of the other. Society, Perception and Communication*. Cambridge: Polity
- Kirkeby, O.F. (2009). *The new protreptics*. København: CBS Press.
- Rosa, 2014, *Fremmedgørelse og acceleration*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Rosa, H. (2021). *Resonans – En sociologi om forhold til verden*. København: Eksistensen (tysk original fra 2016).
- Rosa, H. & Endres, W. (2017). *Resonanspædagogik*. Reitzels Forlag
- Shotter, J. (2006). Understanding process from within: An argument for witness-thinking. *Organization Studies*, 27, 5, 600.
- Stelter, R. (2016). *Kunsten at dvæle i dialogen*. København: Dansk Psykologisk Forlag.
- Stelter, R. (2021). Transformative dialoger som resonansrelation - mod bæredygtighed i lederskab og organisationsudvikling. I L. Hersted (red.), *Ledelse i Sociale Processer: Relationer, Resonans og Responsivitet* (s. 209-235). Dansk Psykologisk Forlag.
- Stelter, R. (2023). Fra dissonans til resonans: Konfliktløsning i organisationer og mennesker i mellem. In L. Hersted, & S. Frimann (Eds.), *Resonans i organisationer: Ledelse, trivsel og læring* (pp. 87-102). Samfundslitteratur.